

POVODOM

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 36, godina XVIII
novembar 2013

© Monos 2013

Alija Izetbegović u borbi za cjelovitu Bosnu i Hercegovinu

Gen. Fikret Muslimović

*Prema analizi nekih od političkih stavova
predsjednika Alije Izetbegovića*

Laži da je Izetbegović težio "islamskoj državi" i podjeli Bosne i Hercegovine

Nažalost, čak i u sredinama na strani snaga odbrane BiH ima shvatanja da je bošnjačko političko vođstvo na čelu sa predsjednikom Alijom Izetbegovićem radilo na podjeli Bosne i Hercegovine. Ta izrazito lažna teza, koja više koristi neprijateljima nego patriotima Bosne i Hercegovine, ušla je u propagandni rječnik nekih bošnjačkih političkih lidera, medija pod njihovom kontrolom i pojedinih intelektualaca koji kaljaju svoja naučna zvanja udovoljavajući problematičnim potrebama lidera nekih političkih stranaka.

Radi toga je važno odgovarati na pitanja: Za kakvu se državu zalagao predsjednik Alija Izetbegović? Zašto se propagira da je Izetbegović želio podijeliti Bosnu i Hercegovinu? Ko to čini i sa kakvim ciljem? Da li su takve apsurdne optužbe slučajnost ili odraz organiziranog djelovanja? Zašto se to čini i poslije rata? Da li je moguće da branioци Bosne i Hercegovine budu osuđeni, a da agresori na BiH i zločinci nad bošnjačkim narodom budu rehabilitirani?

Na ta pitanja treba odgovarati, pored ostalog, i putem analize političkih stavova Alije Izetbegovića, jer je upravo on kao predsjednik Predsjedništva RBiH predstavljao interese ne samo Bošnjaka, već i drugih naroda, odno-

sno svih građana u Bosne i Hercegovine. Težio je odbrani cjelovite BiH, afirmaciji demokratije, tolerancije, suživota i ravnopravne pozicije svakog naroda, vjere i kulture u BiH.

Sadržaji Izetbegovićevih izjava potvrđuju: (a) kontinuitet zalaganja za cjelovitu BiH; (b) jasnoću poruka da je cilj odbrane cjelovita i demokratska Bosna i Hercegovina, kao država građana i naroda koji žive u njoj; (c) povezanost sudbine Bošnjaka kao naroda sa sudbinom BiH kao cjelovite države ravnopravnih građana i naroda; i (d) spremnost na žrtve u borbi za očuvanje teritorijalnog integriteta BiH. Izetbegovićeve izjave sa takvim porukama u toku odbrane BiH od oružane agresije 1992.-1995. motivirale su patriote za ulaganje ogromnih napora i žrtava.

Znajući za političku moć Izetbegovića u pokretanju naroda za učešće u odbrani Bosne i Hercegovine, a uviđajući da to osporava postizanje ciljeva agresije, težište neprijateljske propagande bilo je usmjereno protiv njega. Međutim, propaganda, kako ona iz Beograda, tako iz Zagreba i drugih centara, imala je problem nedostatka dokaza za svoje teze i ciljeve pa se služila i dalje služila raznim lažima, insinacijama, podvalama, intrigama i glasinama. Putem medija su propagirali ono što Izetbegović nije ni rekao ni učinio, a prešućivali ono što je Izetbegović stvarno uradio i rekao.¹ To pokazuje da politike koje su udaljene od pravde i demokratije, nužno ulaze u laž, intrige i zlonamjernu propagandu. Količina laži, intriga i zlih namjera je srazmjerna stepenu njihove udaljenosti od pravde i demokratskih načela, odnosno, srazmjerna je njihovim namjerama da svoju politiku ugrožavanja ljudskih prava i sloboda, predstave kao da

je politika pravde, slobode i demokratije.

Najgrublja, najzlonamjernija i, ujedno, najsuptilnija teza sa kojom se nastupa je ona o "islamskoj državi" BiH, za koju se, navodno, zalagalo bošnjačko rukovodstvo sa Izetbegovićem na čelu. Takvom propagandom agresor je podsticao predrasude prema islamu, zasnovane na nacionalističkoj mitološkoj svijesti velikosrpskih, pa i velikohrvatskih nacionalista. Ta propagandna teza je proizvela neslućeno zlo. Intenzitet propagiranja raznih laži o tome da je Izetbegović želio islamsku državu, srazmjeran je dimenzijama raznih neistina u takvim tvrdnjama. To je teza za koju se ne može naći ni trun argumenata, ali se za njenu lažnost može naći bezbroj činjenica. Stepenn za bluda proizvedenih takvom propagandom može se ilustrirati i činjenicom da su Izetbegoviću, u važnim intervjuima, novinari postavljali i besmislena pitanja: da li bi Izetbegoviću "odgovaralo kada bi svijet priznao muslimansku republiku"² i šta bi Izetbegović rekao "kritičarima koji tvrde" da on "želi nametnuti islamsku državu" (intervju, list "Der Spiegel").³

Zbog intenziteta takve propagande, Izetbegović je učestalo govorio da Bosna i Hercegovina "kao cjelovita država višenacionalnog sastava ne može biti islamska država, da je to paradoks, jer to govore oni u Evropi koji bi radi uništenja BiH i Bošnjaka željeli da padnemo u zamku takve greške, da bi tako učinjena greška sa naše strane služila kao oružje za naše uništavanje i da mi nikada nećemo pasti u takvu zamku" (intervju, "The Times").⁴ U vezi s tim, Izetbegović je objašnjavao da agresori dobro znaju da Bošnjaci neće islamsku državu u koju bi ih oni rado "ugurali", da

² Isto, str. 73-74.

³ Alija Izetbegović, *Čudo bosanskog otpora*, BiH PRESS, Sarajevo, 1995., str. 88.

⁴ Isto, str. 114.

¹ Alija Izetbegović, *Govori, pisma, intervjui '95*, Šahinpašić, Sarajevo, 1996, str. 29.

oni Bošnjake ne napadaju zbog toga, već da to čine zbog svojih velikodržavnih ambicija osvajanjem teritorija na kojima žive Bošnjaci, te da je isti agresor iz istih velikodržavnih ambicija napadao i Vukovar i Dubrovnik gdje ne može svoje zločine pravdati postojanjem političkih snaga koje žele islamsku državu (intervju, "The Times").⁵ Na ovakve argumente neprijateljska propaganda je čutala i poduzimala mjere da ne dođe do razuma mobilisanih da na razne načine učestvuju, neposredno ili posredno pomažu agresiju na Bosnu i Hercegovinu i genocid nad bošnjačkim narodom.

Poznati su Izetbegovićevi stavovi o nedjeljivosti Bosne i Hercegovine jer je "nacionalno izmješana".⁶ Izetbegović, je isticao da je Bosna i Hercegovina "svoju nedjeljivost zajamčila stoljećima zajedničkog življenja".⁷

Pred početak oružane agresije na BiH, Izetbegović je ukazivao na posljedice očitih namjera njene podjele jer bi se to "moralo platiti hiljadama života",⁸ pa je pozivao sve Srbe, Hrvate i Bošnjake da brane svoju domovinu Bosnu i Hercegovinu.

Uslovljenost demokratije i očuvanja cjelovite Bosne i Hercegovine

Predsjednik Izetbegović je tumačio da su demokratija i cjelovitost BiH dvije osnovne komponente ciljeva njene odbrane. U tom smislu, sloboda čovjeka je vrhunski rezultat ostvarivanja ciljeva odbrane BiH. Prema Izetbegovićevim riječima, nije bilo moguće postići demokratiju bez cjelovitosti BiH, niti je moguća cjelovitost BiH bez ravnopravne pozicije svakog naroda

na osnovama demokratije. Ugroženost, bilo demokratije, bilo cjelovitosti BiH je, ustvari, ugroženost ravnopravne pozicije naroda u BiH i elementarnih ljudskih prava i sloboda građana. Mnogo puta, Izetbegović je isticao da "naš cilj, pod svim uvjetima, ostaje cjelovita i demokratska Bosna".⁹

Izetbegović je bio uvjeren da težnje za podjelom BiH nužno rezultiraju ugrožavanjem demokratije, nacionalnih, vjerskih i građanskih sloboda i prava. On je ukazivao da odsustvo demokratije, a prisustvo nacionalizma i zla u nekim politikama proizvodi apetite za podjelom BiH. Demokratska politika organiziranja društva i države ne ugrožava ravnopravnost naroda i građana, pa zato se demokratijom ne može ugroziti ni teritorijalni integritet i cjelovitost BiH. Drugim riječima, stepen demokratske opredijeljenosti pojedinaca i političkih faktora u BiH i susjednim državama, određuje i njihovu

5 Isto.

6 A. Izetbegović, *Govori, pisma, intervjui* '95, str. 75.

7 Isto.

8 Isto str. 75.

9 Isto, str. 29.

spremnost za ulaganje napora u afirmaciji ravnopravnosti građana, naroda i država, pa time i spremnost za odbranu, odnosno za priznavanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta i cjelovitosti BiH.

Demokratiju i toleranciju u BiH, Izetbegović je tretirao vrhunskim vrijednostima trajnog karaktera i univerzalnog značenja za aktualna i sva buduća vremena. Za učesnike odbrane BiH, demokratija i tolerancija, u Izetbegovićevom smislu riječi, nisu niti mogu biti stvar trenutnog političkog raspoloženja. To su univerzalne vrijednosti koje treba kao *“geslo ispisati na svim našim zastavama”*, a onda tome težiti *“korigujući svakodnevno svoj put i neumorno ispravljajući svakodnevne nepravde”*.¹⁰

Osim trajnosti i univerzalnog ljudskog značenja demokratije i tolerancije kao ciljeva odbrane BiH, uočava se da je Izetbegović bio svjestan da su se u Bosni i Hercegovini ljudima svakodnevno činile nepravde i da je zadatak snaga odbrane da se osvrću na riječi demokratije i tolerancije ispisane na našim zastavama, kako bi svakodnevno ispravljali nepravde. U Izetbegovićevom smislu riječi, sadašnjost i budućnost se karakterišu kao prostor nepravdi, ali i kao prostor koji je izazovan za snage demokratije i tolerancije da neumorno djeluju radi ispravljanja raznih nepravdi koje se čine ljudima i da se tako dođe do cilja: stanja u BiH kada će na osnovama demokratije i tolerancije nepravde biti svedene na minimum, a proširena polja građanskih, nacionalnih, vjerskih i svih drugih prava i sloboda. To je, ustvari, proces u kome se demokratija i tolerancija suprotstavljaju *“mržnji i netrpeljivosti”*, odnosno, to je proces u kome se konceptu *“jednonacionalnih, jedno-vjerskih i jednostranačkih paradržava”*

suprotstavlja *“naš koncept slobodne demokratske Bosne”*.¹¹ Izetbegović je bio ubijeđen da je energija u snagama što se zalažu za slobodnu i demokratsku BiH veća od energije koju ispoljavaju snage koje se zalažu za podjelu BiH na etničkoj osnovi.

Agresija na BiH i djelovanje za podjelu BiH je, ustvari, agresija na ljudska prava i slobode. Odbrana cjelovite BiH je, ustvari, odbrana ljudskih prava, sloboda, demokratije i tolerancije. Znači, u Izetbegovićevom smislu riječi, odbrana cjelovitosti BiH i odbrana demokratije, tolerancije, ljudskih prava i sloboda su različiti aspekti jedne te iste borbe. Zapostavljanjem bilo kojeg od tih aspekata dovode se u pitanje i svi ostali, jer su u pitanju kvalitete istog značenja, smisla i suštine.

Apsurdne su izjave nekih koji ugrožavaju cjelovitost BiH, kada za sebe tvrde da su demokrati i da se bore za ljudska prava i slobode. Djelovanje na podjeli BiH je direktno suprotstavljeno principima demokratije, tolerancije, slobode i prava ljudi, naroda, vjera i kultura.

Identifikacija demokratskih, odnosno, identifikacija antidemokratskih shvatanja i politika moguća je sagledavanjem odnosa prema ličnosti predsjednika Izetbegovića. Učvršćena je podrška Izetbegoviću onih koji se zalažu za cjelovitu BiH ili pružaju razne oblike političke i druge podrške odbrani cjelovite BiH. Mržnja prema Izetbegoviću polazi od onih koji su protiv cjelovite BiH. Tako je negativan odnos prema demokratiji, toleranciji, ljudskim, nacionalnim i vjerskim pravima i slobodama, pretočena u mržnju prema snagama koje se zalažu za afirmaciju demokratije, ne samo u okviru BiH, nego i šire u svijetu.

Izetbegović je snažno dopriniosio razobličavanju kontraverzi sadržanih u nacio-

10 Isto.

11 Isto, str. 31.

Predsjednik Izetbegović u Tuzli, ratne 1993. godine

nalističkoj orijentaciji onih koji ugrožavaju cjelovitost BiH i u njoj demokaciju, ljudska, nacionalna i vjerska prava i slobode. On se dosljedno zalagao za slobodu i jednaka građanska prava, i vjernika svih konfesija, i ateista. Govorio je da se borimo za Bosnu u kojoj *“niko neće biti prisiljavan da vjeruje ili ne vjeruje, niti će biti proganjan zbog svoje vjere, nacije ili političkog uvjerenja”*.¹² Ovo treba istaći, jer se nasijedalo neprijateljskoj propagandi da islamska vjera znači “fundamentalizam” koji nema ništa zajedničkog sa demokracijom. Praksom odbrane BiH dokazala se apsurdnost takve propagande. U redovima Armije RBiH oni koji islamski ili drugačije vjeruju i oni koji ne vjeroispovjedaju, imali su iste ciljeve da odbrane cjelovitu i demokratsku BiH. Ali, ako su oni što islamski vjeruju, imali i svoje posebne, dodatne motive

odbrane istinske demokratije u kojoj će i sljedbenici islama biti ravnopravni, to nije trebalo smetati onima koji se bore za BiH bez takvog motiva.

Istina, demokratija i cjelovita Bosna i Hercegovina

Izetbegović je ispoljavao brigu za istinu i nastojao da se na osnovama istine postigne pravda među ljudima. Težnja za istinom proizilazi iz njegove demokratske i humanističke opredijeljenosti. Društvena stvarnost je obilježena sukobom između, s jedne strane raznih laži kojima se služe nosioci zla i s druge strane istine koja izvire iz demokratskog duha progresivnih i humanih. U takvim okolnostima, Izetbegović je dosljedno djelovao zalazući se za humaniziranje odnosa među ljudima, narodima i vjerama, a istina mu je služila kao put za afirmaciju demo-

12 Isto, str. 29.

kratskih principa. Dokazivao je da je put istine jedino pravedan te da će istina, kao takva, konačno pobijediti nosioce laži, mržnje, nacionalizma i nepravde.

Kao borac za cjelovitu BiH, zalagao se za otvorene medije i punu slobodu njihovog djelovanja, bez bilo kakvih administrativnih ograničenja u toj oblasti. Kao i u drugim pitanjima, nasuprot snagama koje se bore za cjelovitu BiH, agresorske snage i njihovi pomagači, upravo zbog prikrivanja istine, služeći se lažima, intrigama i glasinama, ograničavale su slobodu medija raznim administrativnim, tehničkim, političkim, vojnim i drugim mjerama. Agresorima su takve mjere bile put za suzbijanje prodora istine kojom se razobličava anticivilizacijski, antidemokratski, nacionalistički i zločinački karakter agresije na BiH. Za oblast medija, Izetbegović je istakao geslo *“slobode i otvorenosti”* i zalagao se za suzbijanje i razobličavanje laži, nepravde i antidemokratske logike agresora koju su širili putem medija. Nasuprot geslu *“slobode i otvorenosti”* medija, agresori su provodili logiku *“blokade”*, kao svoje geslo, čime su sužavali prostore za prolazak istine. Apсурdne su agresorske riječi o demokraciji, kada su istovremeno držali narod u blokadama, ubijajući ljude okružene ne samo vojskom i oružjem, već i lažima, intrigama, glasinama i zlonamjernim, iskrivljenim tumačenjima raznih događaja. U svojoj diplomatskoj aktivnosti, Izetbegović je pokretao upravo ova pitanja, razobličavao i dokazivao anticivilizacijske zločinačke postupe agresora.¹³

Metodi borbe za ciljeve demokratije u cjelovitoj Bosni i Hercegovini

Predsjednik Izetbegović je poklanjao veli-

ku pažnju načinima, odnosno, metodama borbe za postizanje ciljeva demokratije i tolerancije u cjelovitoj BiH. Metodi borbe suprotstavljenih strana na tlu BiH su otkrivali i pokazivali ko je pravi i iskreni demokrata, a ko laže i vara, i širu javnost i svoj narod, kada se verbalno predstavlja demokratom, a ustvari se služi metodama i sredstvima borbe koji, očito, pokazuju i dokazuju anticivilizacijsku i antidemokratsku suštinu osnova i ciljeva ideologije i politike u čije ime primjenjuju necivilizacijske i antidemokratske metode i sredstva. Agresori na BiH i izvršioci genocida nad Bošnjacima su rušili džamije i buldožerima ravnali bošnjačka mezarja, a Izetbegović je stalno upozoravao da niko ko je na strani borbe za cjelovitu BiH to ne smije činiti, što se i poštovalo. Izvršioci agresije na BiH i genocida nad Bošnjacima su zlostavljali, ubijali i u koncentracione logore stavljali civilno stanovništvo – stare, iznemogle, žene i djecu. Snage odbrane u borbi za cjelovitu BiH su poštovale Izetbegovićeve upute u pogledu zaštite civilnog stanovništva. Agresori na BiH i izvršioci genocida nad Bošnjacima su zaveli strogu cenzuru u medijima, a Izetbegović je izabrao metod potpune slobode i otvorenosti medija.

Izetbegović je govorio: *“Mi ne možemo imati naš cilj, a njihovu političku logiku. Stoga mi ne možemo rezonirati na sljedeći način: oni ruše džamije, mi ćemo rušiti crkve, oni protjeruju naš narod, mi ćemo protjerivati njihov, itd.”*¹⁴

U vezi s tim je i Izetbegovićovo ubjeđenje u pobjedu snaga odbrane BiH. On je to ubjeđenje zasnivao, ne samo na činjenicama masovnog učešća naroda u oružanoj borbi, već i na činjenicama pravednosti borbe za odbranu cjelovite BiH u kojoj se dokazivalo poštivanje univer-

13 Isto, str. 33.

14 Isto, str. 27.

zalnih ljudskih vrijednosti.

Snage odbrane BiH su ostale dosljedne poštujući Izetbegovićeve zahtjeve da se ne služe metodama neprijatelja, jer metode borbe za istinsku demokratiju, građansku, nacionalnu i vjersku ravnopravnost, ne mogu biti iste kao metode fašizma, genocida, širenja mržnje, nacionalne i vjerske neravnopravnosti. To znači da metode borbe za cjelovitu BiH ne mogu biti iste kao što su metode borbe onih koji djeluju protiv BiH, za njenu podjelu i uništenje. I ovi primjeri pokazuju da političke osnove i ciljevi borbe određuju sredstva i načine, metode borbe.

Revanšizam u okolnostima psihološke napetosti i velikih frustracija zbog svega što su agresori na BiH, progonitelji činili nad Bošnjacima, bio je klopka u koju snage odbrane u borbi za cjelovitu BiH nisu pale, iz najmanje dva razloga: (a) zbog toga što je elementarnom odgoju branitelja BiH strano da čine zlo i nepravdu drugima i (b) zbog toga što je predsjednik Izetbegović svojim autoritetom stalno upozoravao da revanšizma ne

smije biti, da se mora zaštititi kulturno i civilizacijsko blago Srba i Hrvata, da se moraju štititi civili, djeca, žene, nejač i da se mora postupiti humano prema robovnicima. Izetbegović je govorio: *"Neprihvatljivi su zahtjevi da mi neprijatelju u svemu odgovorimo ravnom mjerom. Prvi razlog i razlika je principijelne naravi – mi smo demokrati, a oni su fašisti. Drugo, razlika je što oni hoće cijepanje Bosne i za sebe traže jedan dio tako razbijene Bosne, mi hoćemo cjelovitu Bosnu u međunarodno priznatim granicama. Ovakva Bosna moguća je samo kao demokratska država"*.¹⁵

U ovom smislu, principi demokratije se uzimaju kao principi na kojima je moguć opstanak BiH. Zbog toga, borba za cjelovitu BiH nije apstrakcija, bez sadržaja, to nije obična fraza. Borba za cjelovitu BiH mora biti ispunjena konkretnim sadržajima borbe za afirmaciju demokratskih načela u konkretnom, realnom životu. Borba za istinsku demokratiju je

¹⁵ Isto, str. 27.

jedini put opstanka BiH. To ne može biti država u kojoj bi bilo koji narod ugrožavao suživot, slobode i prava drugim narodima. Predsjednik Izetbegović je bio svjestan, da bi politički odnosi u kojima bi Bošnjaci u BiH sužavali ta prava i slobode drugima, ustvari, bili odnosi podriivanja opstanka cjelovite BiH. Zbog toga, Bošnjaci koji se istinski bore za cjelovitu BiH, svojoj borbi daju smisao i značaj borbe za slobode i prava, ne samo Bošnjacima, nego i Srbima i Hrvatima i drugim građanima koji žive u BiH. Izetbegović se borio protiv nacionalne isključivosti, političkog radikalizma među Bošnjacima, pa je rekao: *“Politička isključivost i radikalizam imaju svoju cijenu, a to je redukcija političkog cilja od cjelovite Bosne na njen dio. Ta zavisnost je prvo što moramo znati ili ako ne znamo to treba da naučimo i objašnjavamo narodu”*.¹⁶

Vrijednosti mira, zajedničkog života i cjelovite Bosne i Hercegovine

Spoj principa demokratije i principa cjelovitosti BiH stvara ambijent mira, suživota, ravnopravnosti i slobode. Borba za cjelovitu BiH je, ustvari, borba protiv uzroka koji dovode do ugrožavanja sloboda i prava ljudi, demokratije, ravnopravnosti naroda i vjera i, u konačnom, borba za cjelovitu BiH je borba protiv uzroka koji narušavaju ambijent mira u BiH i dovode do nemira, sukoba, ratova, genocida i pokolja od strane djelatnika BiH nad onima koji svoj opstanak povezuju sa opstankom cjelovite BiH.

Iz toga proizilazi da bi podjela BiH značila proizvodnju ambijenta u kome trijumfuju političke snage što su se zalagale za podjelu, trajno proganjale, na razne načine ugrožavale druge narode zbog

njihove vjere, nacije i političkog uvjerenja. Zbog toga je borba za cjelovitost BiH, ustvari, borba za univerzalna ljudska prava i slobode.

Tako je opstanak cjelovite BiH, ustvari, uslov mira, a mir je najbolji ambijent za afirmaciju demokratije kao uslova za opstanak BiH. Prožimanje principa mira, principa demokratije i principa opstanka cjelovite BiH, predsjednik Izetbegović je iskazao slijedećim riječima: *“Vjerujemo, također, da ljudi različitih vjera i nacija mogu da žive zajedno u toleranciji i miru. Kažu da je to utopija na ovim prostorima. Mi odgovaramo da je to jedini ljudski izlaz iz ove nevolje koja je pogodila mnoge nevine ljude svih vjera i nacija i mi nastavljamo da u to vjerujemo. A utopija u koju se vjeruje prestaje to biti”*.¹⁷

Uvjeren u to da su demokratija, zajednički život, cjelovitost BiH i mir jedini put opstanka naroda u BiH i da su to realni i dostižni ciljevi, Izetbegović je insistirao da Jevreji, Srbi i Hrvati ostanu u svojim domovima, da ne odlaze iz BiH: *“Apeliram na Vas da ne idete iz Bosne, da ostanete u ovoj zemlji koja je i Vaša. Naš cilj je da ona bude tolerantna zajednica vjera i nacija, kao što je bila i stoljećima...”*.¹⁸ Ove riječi, predsjednik Izetbegović je izgovarao upravo u vrijeme kada su Bošnjaci bili najviše izloženi progonima i kada su prognani Bošnjaci preživljavali najveća stradanja. I u takvim najtežim okolnostima beznađa i bezperspektivnosti, kada su neprijatelji BiH na sve strane tumačili da su cjelovita BiH i zajednički život u njoj najmanje moguć cilj, predsjednik Izetbegović je ukazivao da je zajednički život u toleranciji i demokratiji vrijednost najviše kategorije, pa je pozivajući Jevreje na opstanak u BiH rekao: *“Zajedno sa Vama bit će nam lakše da postignemo taj važni i*

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto, str. 59.

¹⁶ Isto, str. 37.

vrijedni cilj.” I ove riječi ilustruju Izetbegovićevu nepokolebljivu orijentaciju u borbi da BiH bude ravnopravna država svih građana i naroda.

Ideje predsjednika Izetbegovića o zajedničkom životu i demokratiji, imaju univerzalno značenje i ne zadržavaju se na granicama BiH. Da su vodeći predstavnici svakog naroda poslušali Izetbegovićeve ideje o demokratiji na osnovama zajedničkog života na čitavim prostorima bivše Jugoslavije, sigurno bi se spriječili katastrofalni ratovi. U cilju sprječavanja tih ratova, koji su se kao sve izvjesnije mogli predvidjeti učvršćivanjem Miloševića na vlasti, predsjednik Izetbegović je ulagao maksimalne napore da se demokratizacijom odnosa na prostoru bivše Jugoslavije očuva mir i spriječi rat.¹⁹ Univerzalno značenje takvih ideja i napora, afirmiralo je principe demokratije i šire od prostora bivše Jugoslavije, u Evropi i čitavom svijetu. Ugrožavanjem mira i demokratije u BiH i na prostorima bivše Jugoslavije, ugrožavani su mir i demokratija u čitavom svijetu.

Kao politički strateg, Izetbegović je svoju odgovornost za opstanak BiH i bošnjačkog naroda, ravnopravnog sa drugima u BiH, ispoljavao djelujući u pravcu jačanja oružanog odbrambenog fronta za suprotstavljanje oružanoj agresiji, ali i u pravcu diplomatskih mjera, s ciljem da u formuli za mir kojem je težio, rezultati oružane borbe budu maksimalno očuvani i zastupljeni. Pitanje mira i rata je ključno pitanje na koje je Izetbegović odgovarao. Trebalo je da se, sa stajališta vojne i političke situacije u BiH, 1995. godine odgovori, da li je bolje ući u mir po političkoj formuli u kojoj bi bili zadovoljeni i dijelovi apetita agreosra na BiH, pa da se borba za reintegraciju BiH nastavi

u uslovima mira, ili je bolje nastaviti borbu oružanim putem. Rezultati oružane borbe kojom je rukovodio Izetbegović, natjerali su agresore da (a) priznaju cjelovitost BiH kao države u međunarodno priznatim granicama i da se (b) otvori pravo na povratak izbjeglih i raseljenih na svoja ognjišta. U diplomatskoj aktivnosti za iznalaženje političke formule mira, Izetbegović je polazio od toga da je *“dogovaranje o osnovama budućeg ustrojstva BiH, sastavni dio borbe za nezavisnu, suverenu i cjelovitu BiH, koja će se zasnivati na demokratiji, visokom stepenu regionalne i lokalne samouprave”*.²⁰

Predsjednik Izetbegović je težio miru, ne zbog toga da bi se BiH, po dejtonskoj formuli – dva entiteta i tri konstitutivna naroda, dalje dijelila, već zbog toga da bi se BiH u miru reintegrirala. Mir je put reintegracije i dalje borbe za cjelovitost i suverenost BiH. Vjera u proces uspješne reintegracije je, ustvari, Izetbegovićeva vjera u snagu demokratije i nužan poraz nacionalističkih snaga kojih ima u BiH i susjednim državama. Ambijent mira Izetbegović je tretirao šansom za snage demokratije, a rat je tretirao kao povoljniju šansu za nacionalističke snage kojima ne odgovara stanje mira. Zbog toga, prihvatanje mira predstavlja veliku obavezu da se u njemu uspostave demokratski odnosi koji će afirmirati proces reintegracije BiH. Ponašanja suprotna demokratskim principima bi kompromitirala ideju reintegracije u uslovima mira. U tome je suština političke odgovornosti koju imaju političke snage na vlasti u BiH. Sve to znači da se borba za cjelovitost BiH nastavlja i da će ta borba biti teška i dugotrajna.

Odlučnost u borbi za ciljeve odbrane

19 Isto, str. 60.

20 Isto, str. 78.

Bosne i Hercegovine

Kao lider političke stranke koja je na vlasti, predsjednik Izetbegović je ispoljavao posebnu odgovornost za demokratiju, mir i zajednički život. U vezi s tim, tumačio je da je prioritetan zadatak političkih snaga na vlasti, da očuvaju demokratiju. Njihova odgovornost u tom pogledu je veća nego što je imaju političke snage koje se u opoziciji bore za preuzimanje vlasti. Predsjednik Izetbegović je znao da su političke snage koje organizuju i vrše vlast u svojevrsnom iskušenju kako će poštovati demokratiju, mir i slobodu. Tek prema onome kako se ponašaju vladajuće snage u vršenju vlasti, vidi se da li su ili ne istinski demokratski opredijeljene. U ocjenama aktivnosti Stranke demokratske akcije (SDA) kao vladajuće stranke, Izetbegović je kritički sagledavao da li je ta stranka ostala vjerna principima slobode, demokratije i ljudskih prava i, u vezi s tim isticao da je SDA u tome ostala dosljedna jer je *“predstavnik većine, a ne provodi diktaturu većine, te da je ostala ‘vjerna ideji Bosne ne pitajući za cijenu.’”*²¹ Ovim riječima, predsjednik Izetbegović je sažeto poručio da je država BiH krupna ideja i vrijednost, jer se samo u borbi za velike vrijednosti ne pita za cijenu. On je državu BiH posmatrao ne samo kao teritorijalni, geografski, politički, državni pojam, već i kao ideju, pa je rekao: *“Za mnoge od nas Bosna nije samo domovina, Bosna je ideja. To je vjera da ljudi različitih vjera, nacija i kulturnih tradicija mogu živjeti zajedno...”*²²

Značaj BiH kao sudbinske vrijednosti predsjednik Izetbegović je pravilno tumačio i u uslovima kada su se na prostoru Jugoslavije, suprotno njegovim idejama demokratizacije, nudili drugi koncepti, kao što je koncept krnje Jugoslavije. Bilo je sasvim jasno da bi diktatura i hegemonija

velikosrpskih snaga bila uspostavljena i u varijanti da Jugoslavija ostane čitava, bez nužne demokratizacije i u varijanti da se nametne krnja Jugoslavija. Jedina alternativa u otporima za demokratizaciju na prostorima bivše Jugoslavije u slučaju njenog raspada, kao što se i dogodilo, bila je da će *“Muslimani, ako zatreba, oružjem braniti Bosnu”*.²³ Sva nastojanja predsjednika Izetbegovića su bila usmjerena da se BiH sačuva mirnim sredstvima i da se učini sve što se može, kako bi se očuvala *“sloboda i suverenitet BiH bez intervencija vojske ili neželjenih saveznika sa strane. Slobodna i suverena BiH, prvi je cilj svih naših nastojanja, a opstanak muslimanskog naroda je direktno zavisian od opstanaka i suvereniteta BiH”*.²⁴

Zaslužuju pažnju i Izetbegovićevi pristupi toleranciji između političkih stranaka kojima je BiH vrijednost za koju se bore. Govoreći da u BiH *“realno postoje samo dvije stranke: jedna koja je za BiH i druga koja je protiv nje”*, Izetbegović je afirmirao političku toleranciju na patriotskim osnovama kao obavezu da se u teškim vremenima niko ne smije spustiti na nivo političkih svađa koje bi štetile odbrani BiH. U istom smislu treba razumjeti i Izetbegovićeve poruke, da je SDA *“otvorila svoja vrata svima onima koji hoće da se sa nama zajedno bore za BiH”*.

23 A. Izetbegović, *Čudo bosanskog otpora*, str. 99.

24 A. Izetbegović, Govori, pisma, intervjui '95, str. 72.

“Da su neki drugi ljudi u kritičnom vremenu bili na sceni – a ne oni koji su bili – možda se mogao naći neki način ako ne za rekonstrukciju Jugoslavije, onda bar za jedan civiliziran razvod... Ja vas podsjećam na jedan projekat iz jula 1991. godine koji nosi Gligorevljevo i moje ime. Taj plan je bio skoro prihvaćen. Bilo je ostalo pitanje položaja bivše JNA. Plan je konačno propao jer je Milošević tražio da armija ostane pod jednom kapom...” – A. Izetbegović, *Čudo bosanskog otpora*, str. 67-68.

21 Isto, str. 71.

22 Isto.